

ÖSSZEGZŐ VÉLEMÉNYEK

az „Új iskola – Új tudás vitaindító javaslatok” című dokumentum

egyes fejezeteiről

1. fejezet

Korai fejlesztés minden gyermeknek

Szakács Mihályné dr. :

Örömmel olvastam a vitaindító bevezető gondolatait, melyben a korai gyermekkori nevelés, a nevelés támogatása, az óvodai-bölcsődei fejlesztés fontossága fogalmazódik meg.

A szakma elismerését is kiválthatja ez a fejezet, hiszen az OKNT egymást követő ciklusainak ülésterveiben csak érintőlegesen, mondhatnám említés szintjén kapott helyet az iskoláskor előtti nevelés.

A szegény és lemaradó társadalmi rétegek gyermekei számára és valamennyi kisgyermek számára biztosítani kell a korai fejlesztést. Nem csupán a szegény gyermekek kerültek hátrányba az utóbbi években. A családok megváltozott helyzetéből adódóan sajnos egyre több kisgyermek számára a bölcsődei és óvodai nevelés jelentheti az esélyt személyiségük fejlődéséhez, a boldog gyermekkor megéléséhez.

A szülők társadalmi státuszának függvényében valóban komoly hátrányokkal érkeznek a gyermekek az intézményhez /a színes ábra egyetlen ilyen mutatót ábrázol, a gyermek fejlődési jellemzőit vizsgálva ez még szemléletesebbé válhat/.

Támogatható és lényeges a védőnői hálózat fejlesztése. Nehéz megítélni, hogy pontosan 300 fővel szükséges-e a bővítés. Ebben az élettani szakaszban a családsegítő szakemberek is komolyan részt vállálnak a családok gondozásában. A tervezett anyagi ráfordításnak az ő „hálózatuk” bővítését is biztosítani kellene.

Meggondolandó az óvodáztatás anyagi ösztönzése. Nem a foglalkozásokon történő részvétel a fontos szempont. Az óvodai nevelés egész időtartama. Pontosan a hátrányos helyzetű gyermekek napközbeni ellátása, a velük való – sok esetben – fejlesztő szakemberek által történő foglalkozás szükségessége indokolja, hogy ne foglalkozásokon vegyen részt a kisgyermek – járjon óvodába!

Az óvodai és bölcsődei hálózat bővítése elismerésre méltó szándék. Érdeemes lenne megvizsgálni a különböző településeken működő intézmények helyzetét. A kistépüléseken alacsony gyermeklétszámmal bölcsődét, óvodát működtetni komoly anyagi ráfordításokkal lehetséges. Jóllehet, itt lenne a legnagyobb szükség a napközbeni ellátásra.

Ezen 8-10 ezer lakosú településeken indokolt lehet a bölcsőde-óvoda, mint integrált ellátás. Nagyobb településeken a halmozottan hátrányos gyermekek óvodai nevelése – az integrált nevelés – a csoportlétszámok, a finanszírozás, a fejlesztő szakemberek biztosításának újbóli vizsgálatát szükségeltetné.

Az integrált bölcsőde-óvoda ma már több településen szükség által életre hívott „megoldás”. Sürgetően fontos lenne – az ágazatközi együttműködés /OKM – SZMM/ - az ágazatközi jogharmonizáció megteremtése.

A szakemberek biztosítása az esetek többségében óvodapedagógusok – bölcsődei nevelésre, csecsemőgondozásra tanfolyami – jobb esetben FSZ képzésben való felkészítésével történik.

Az óvoda-bölcsőde integrált ellátás témában az érintett területek szakemberei évek óta kezdeményeznek, javasolnak megoldásokat.

Komoly háttér tanulmányok alapján sürgetik a napközbeni ellátás integrált intézményi, jogi feltételeinek megteremtését.

Mindkét terület fontosnak tekinti a két intézmény szakember ellátásának közelítését. A bölcsődei gondozók BA szinten történő képzése jól előkészített stádiumban van.

Lényeges hangsúlyozni, hogy a bölcsődei gondozás és az óvodai nevelés két szakma, tehát nem a szakembereknek szükséges 0-7 éves korig történő nevelésre felkészülni. /Ilyen elképzelések is megfogalmazódtak/

A családi napközi intézménye egyre elterjedtebb. Funkciója a napközbeni ellátás biztosítása. Legtöbb helyen óvodapedagógus vagy általános iskolai pedagógus működteti. Ők megszerzik az előírt „tanfolyami” végzettséget.

Kérdés, hogy a nem pedagógus végzettséggel rendelkezők kellő felkészültséget szerezhetnek-e a néhány órás pedagógiai, pszichológiai ismeretek elsajátításával.

Alkalmasnak tekinthetjük ezen intézményeket – azon településeken, ahol nincs óvoda, bölcsőde – a gyermekek iskoláskor előtti nevelésére, gondozására, illetve, ahol iskolai napközi nincs, ott a kisiskolás gyermekek napközbeni ellátására.

A családi napközit működtetők képzését a pedagógusképző /óvó – tanító/ intézmények vállalhatják fel – legalább 4 féléves, pl. FSZ képzés szintjén.

Összegezve: A vitaindító dokumentum „szándéka” értékes törekvés a korai fejlesztés lehetőségeinek számbavételére és megoldásának keresésére.

Az esélyteremtés lehetőségei között számolni kellene a működő segítő foglalkozásokra: Pedellus-program, Falugondnok program.

Javaslom, a sikeres megvalósítás érdekében azon szakemberek bevonását (bölcsődei, óvodai), akik komoly háttér tanulmányokat készítettek a témában.

2. fejezet:

Egyetlen gyermeket sem hagyhatunk elveszni.

Mihály Ottó

A fejezet elején összefoglalt célkitűzések igen emelkedettek és közoktatásunk régi – az elmúlt évtizedekben felerősödő – feszültségeinek, az esélyegyenlőtlenségek, a szegregáció kezelésére, sőt megoldására tesznek ígéretet.

A fejezethez előzetesen, írásban csak néhány megjegyzés, javaslat érkezett, de az ülésen élénk eszmecsere bontakozott ki az esélyegyenlőség, a szegregáció témakörében.

Az előzetes megjegyzésekben erőteljesen jelentkezett az a vélemény, mely szerint a fejezet „erőtlen”, a célok alá rendelt lépések, eszközök nem eredményeznek olyan iskolarendszert, amelyben – ahogy a dokumentum fogalmaz – „nincs szegények és gazdagok iskolája”. Egy ilyen célkitűzés feltételezné, hogy a kormányzat valóban megfontolja az iskolarendszer átalakítását, de erre még utalás sincs a dokumentumban. A felsorolt intézkedések helyeselhetők, de csak „karcolgatják” a problémát.

Alapvető hiányossága a tervezetnek, hogy fel sem veti az iskolai esélyegyenlőtlenségek csökkentésének, kezelésének talán egyetlen valóságos eszköze, a komprehenzív iskola megteremtésének kérdését. Nemhogy programot hirdetne, de meg sem említi és ebben a vonatkozásban még az Új Magyarország Fejlesztési Tervhez képest is visszalépésnek tűnik.

Az eszmecsere során az is megfogalmazódott, hogy az előzetes véleményezésre átadott változatban szereplő fejezet cím „Egyetlen gyermeket sem hagyhatunk elveszni” már csak azért sem volt szerencsés, mert az USA nagy szövetségi programjára utal, mely program egyáltalán nem tekinthető sikeresnek és szemlélete, eszközzrendszere sem lehet követendő példa a magyar közoktatás számára.

Hangsúlyosan fogalmazódott meg: az iskolai körzetek kialakításánál szűkíteni kellene a szabad iskolaválasztást, mert az a jelen feltételek mellett szegregációhoz vezet.

Az írásban leadott vélemények között megjelent az a felfogás is, amely óvott a szegregáció és a képességek és tudásszint alapján történő differenciált oktatás összemosásától és annak a veszélyét hangsúlyozta, hogy ennek hiányában a jó képességű tanulók (illetve szüleik) elhagyják az iskolákat. A vélemény képviselője szerint a tanár (így általában!) nem képes 3 szinten differenciálni, helyette középszintre áll be. Ezt a felfogást a fejezethez érkezett vélemények összefoglalásával megbízott Mihály Ottó és több megszólaló élesen elutasította, mint olyan nézetet, amely a nehézségekre hivatkozva kapitulál az esélyegyenlőtlenségek és a szegregáció kérdésében.

A tervezetben szereplő, a pedagógusjelöltek felkészítését illető elképzeléssel kapcsolatban határozottan fogalmazódott meg, hogy ehhez biztosítani kell a feltételeket: ahhoz, hogy a pedagógusjelöltek megismerjék a halmozottan hátrányos helyzetűek nevelését, oktatását hatékonyan segítő eljárásokat, módszereket valódi terepmunka, gyakorlati tevékenység szükséges és ez pénz- és időigényes feladat.

3.fejezet

3. Tehetséggondozás és kollégiumfejlesztés

Általános megjegyzések

A tehetséggondozással való kiemelt törődés üdvözlendő. Fontos az, hogy ez egy komplex program keretében történjen meg, és hasznos, ha ebbe a folyamatba a kollégiumi hálózatot az eddigiekhez képest sokkal jobban bevonják. Ugyanakkor nagyon fontos lenne annak hangsúlyozása, hogy a tehetségek felismerése és gondozása az oktatási rendszer egészének a feladata, amelyet jól egészítenek ki a speciális, egyéb programok.

Alternatív szövegjavaslat a bevezető szakaszra: Nincs nagyobb kincsünk Magyarországon, mint a tehetség. Ma azonban az iskolarendszer szelektív működése következtében a hátrányos helyzetű társadalmi rétegekben, csoportokban felnövekvő gyerekek közül az eredeti adottságaikat tekintve tehetségesek többsége nem képes kiemelkedni, bebizonyítani tehetségét. A tehetségnevelés alapkérdése ezért az iskola társadalmi esélyegyenlőtlenségeket újratermelő, valamint szegregációs hatásának lényeges visszaszorítása, s ezzel minden tehetséges gyermek számára a fejlődés optimális lehetőségeinek biztosítása. Komplex tehetséggondozó programot hirdetünk, amely a közoktatástól a felsőoktatásig képes arra, hogy a valamely területen kiváló gyermekeinket támogassa. Ennek részeként minden pedagógusnak alkalmassá kell válnia a tanulók szociális háttérétől függetlenül a tehetségek felismerésére és fejlődésük optimális feltételeinek biztosítására. De szükséges ezen kívül speciális, a tehetségnevelést közvetlenül szolgáló programokat is indítani. Ebben kiemelt szerepet kaphatnak a kollégiumok. Hogy ezt a hatásukat kifejhessék, szakmailag és infrastrukturálisan is fejlesztjük és modernizáljuk a jelenlegi kollégiumhálózatot.

Részletes vélemény a tehetséggondozási és kollégiumi programban szereplő pontokról

1. A bevezető szakasz diákolimpiai és tudományos versenyekkel kapcsolatos példája félrevezető, egyoldalú alkalmazása hibás: a tehetség nem korlátozható ezen igen kevés számú csúcsteljesítményre, hiszen a tehetség ezer módon nyilvánul meg, és mind az ezer fajtájának létezik egy-egy olyan piramisa, amelynek a csúcsteljesítmény csupán a legteteje.
2. A Nemzeti Tehetség Alap létrehozása üdvözlendő, ugyanakkor igen fontosak az Alap képzésének, kezelésének és kiadási szerkezetének majdani részletei.
3. A hallgatói ösztöndíjas helyek és a doktori fokozattal kapcsolatos ösztöndíjak üdvözlendők, de fontos, hogy a tehetséggondozás ne csak a felsőoktatásra koncentráljon (a Magyar Génius Program anyagi ráfordításainak kb. 85%-a a felsőoktatásra fordítódik), hiszen a tehetségek zöme a felsőoktatásba már be sem kerül, mert még jóval korábban elveszik.
4. Az Arany János Program számos olyan pedagógiai műhely kialakítását segítette, amely a magyar tehetséggondozás fontos alkotó elemévé vált. A Programban sok tehetséges diák kapott egy életre szóló lehetőséget és indítást. Ugyanakkor a Program fejlesztése során szükséges a Programban részt vevők háttérének és a Program hatásainak részletes elemzése, amelyet a Program eddigi hossza már életpálya szinten is kezd lehetővé tenni. Az elemzés eredményeinek ismeretében át kell tekinteni, hogy a Program mennyiben felel meg az indításakor elvárt eredményeknek és a költséghatékonyság elvének és milyen változtatásai indokoltak.
5. Erős kételyek fogalmazódtak meg annak a szemléletnek a helyességével kapcsolatban, ha „a tehetséggondozás területén gyakorlattal rendelkező intézményekre építve” egy olyan „tehetséggondozó bázis intézményhálózat” alakulna ki, amely a többi intézménytől elzártan, azzal versenyben lenne, és magához vonzaná a tehetséges diákokat. A tehetséggondozásban nagy hagyományokkal rendelkező iskolák, műhelyek támogatása indokolt, de úgy, hogy e hagyományaikat, egy szélesebb hálózatban való folyamatos együttműködés révén adják át a többi iskolának is.
6. Nem szerencsés egybemosni a tehetséggondozást és a kollégiumi programot. Világossá kellene tenni, hogy a kollégiumi program egésze nem a tehetséggondozás része. (Különösen nem tehetséggondozás minden elemében az az önmagában helyes elképzelés, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek igénybe vegyék a kollégiumok napközbeni szolgáltatásait – amelyet egyébként már korábbi jogszabály-módosítások lehetővé tettek.) Ugyanakkor

egyértelművé kell tenni, hogy a kollégiumok felújítása során tartalmi programjuk tehetséggondozási elemekkel egészül ki. Fontos és hiányzó elem a felsőoktatási szakkollégiumok szakmai munkájának támogatása.

Javaslatok a tehetséggondozással kapcsolatos további feladatokra

1. Fontos programpontnak kellene lennie a tehetséggondozással kapcsolatos pedagógusképzésnek, és továbbképzésnek. Fejlesztések kellene legyenek olyan pedagógusképzési és továbbképzési programok, programcsomagok létrehozására, majd elterjesztésére, amelyek a pedagógusokat a korszerű pedagógiai kultúra alkalmazására készítik fel, és ennek keretei között a tehetségek felismerésére és optimális fejlődésük feltételeinek megteremtésére is alkalmassá teszik őket.
2. A tehetségek gondozásával kiemelkedő színvonalon foglalkozó pedagógus egyéniségek fokozott megbecsülése szükséges. Ennek érdekében az alábbi intézkedések megtétele javasolt:
 - a. „Tehetséggondozó Tanár” cím létrehozása 5 évre szólóan, pályázatos úton, évente 20 fő számára, központilag fizetett jelentős órakedvezményrel, ösztöndíjjal.
 - b. Tehetségmódszertani hálózatépítő tanári helyek létrehozása megyénként és tantárgyanként a tehetséggondozásban résztvevő diákok és tanárok módszertani segítésére, munkájuk összefogására központilag fizetett jelentős órakedvezményrel.
 - c. Központi keretből fizetett alkotó év biztosítása a tehetséggondozásban kiemelkedő munkát végző pedagógusoknak minden 7. évben megpályázható módon évente 100 pedagógus részére.
 - d. Pedagógiai asszisztensek alkalmazása a kiváló tehetséggondozó tanároknál nehezedő iskolai adminisztrációs terhek átvállalására és szakmai munkájuk előkészítésére, segítésére (pályázat alapján elnyerhető két éves asszisztensi bérkeret évente 100 pedagógus számára).
 - e. Kiváló Tehetséggondozó Vezető díj (pályázatos úton elnyerhető díj minden évben azon legjobb 50 igazgatónak, akiknek az iskolájában sok tehetséggondozó és PhD fokozattal rendelkező tanár van, akiket órakedvezményekkel, a tanári munka alóli felmentéssel és más módon segítenek).
3. A Tehetséggondozás jelentős része az oktatás többi részével integráltan zajlik. Ezt a szempontot és a szociokulturális különbségeket is figyelembe véve át kellene gondolni, hogy milyen lenne az optimális osztálylétszám és osztályszerkezet a különböző körülmények között oktató iskolák egyikében, illetve másikában.
4. Fontos és nem említett része a tehetségek segítésének a gazdagító programok sokasága, és az adott tehetségfajtára szabott egyéni törődés, egyéni program. Ezek a programelemek adnak (adnának) igazán értelmet a tehetséggondozó program „komplex” jellegének. Fontos ezen belül, hogy külön forrásokhoz jussanak azok a civil és más szervezetek, amelyek színvonalas tehetségnevelő programokat indítanak és működtetnek sikeresen.
5. Szükséges lenne egy „tehetségmentő” hálózat kialakítása a (kis)településeken, amibe nemcsak az iskolákat, hanem az önkormányzatokat, civil szervezeteket, az egyházakat is be kellene vonni. A megtartó kis közösségek munkáját országos információs központ segítené.
6. Át kellene gondolni a tehetségek megmérettetésére szolgáló versenyrendszert, és a központilag támogatott versenyek körébe jobban be kellene vonni a NAT modernizációs tartalmait, illetve a kulcskompetenciákat követő versenyeket. Mechanizmust kellene kialakítani az állandóan változó, gazdagodó versenyrendszer folyamatos társadalmi, szakmai ellenőrzésére és áttekintésére.
7. Igen fontos lenne egy komplex program a tehetséggondozás és a tehetségek megjelenítése a médiában.

4. fejezet

A közoktatás tartalmi fejlesztése

Vass Vilmos

Általános megjegyzések

Átfogóan megállapítható, hogy a fejezet a tartalmi fejlesztés céljait, feladatait, az utóbbi évek folyamatait jól mutatja be, ugyanakkor néhány ponton elnagyolt, néhol általános megfogalmazások tartalmaz, számos elem hiányzik. Üdvözlendő a megkezdett tartalmi modernizáció erősítése, a pedagógiai tartalom és forma megújításának szándéka. Az utóbbi évek kompetencia alapú folyamatai, a kulcskompetenciák fejlesztésének a támogatása azonban csak kis mértékben jelenik meg az anyag bevezetőjében. Hiányoznak a 2004-ben bevezetett, 2006-ban felülvizsgált kompetencia alapú Nemzeti alaptanterv implementációjára vonatkozó konkrét feladatok.

Alternatív javaslat a szöveg bevezetőjére

Közoktatási rendszerünket modernizáljuk annak érdekében, hogy képes legyen hatékonyan segíteni gyermekeinkben a használható tudás formálódását. Ez a feladat a pedagógiai kultúra megújítását jelenti, amennyiben a tanítással szemben a tanulásra, az élményt jelentő, tartós eredményt produkáló tanulásra, a személyre szabott tanulás és a kooperatív formák egyensúlyára, a diák befogadó szerepéről a tanultak alkalmazására és az önálló és kreatív problémamegoldásra helyeződik a hangsúly. Kiemelt cél kulcskompetenciák fejlesztésével az egész életen át tartó tanulás feltételeinek megteremtése. A pedagógus az ismeretek átadásával szemben egyre inkább a tanulási folyamatok segítője lesz.

Részletes vélemény A közoktatás tartalmi fejlesztése c. fejezet pontjairól

1. Üdvözlendő a kompetencia alapú módszerek és oktatási programcsomagok minden oktatási intézmény számára elérhetővé tételének támogatása.
2. Az igazi feladat a természettudományos nevelés erősítése. Az integrált természetismereti tantárgy és érettségi bevezetésével kapcsolatban érdemes hangsúlyozni: (i) az iskolák a helyi tantervükben rögzítik a tantárgyakat, jelenítik meg az integráltabb megoldásokat, (ii) a természettudományos nevelés attól még nem lesz jobb, hogy integrált tantárgyat vezetnek be. A természettudományos tárgyak oktatásában kiemelten fontos szertári és kísérletes eszközállomány átlagos színvonala rendkívül leromlott. Nincs módszer a tanárok által kifejlesztett, hatékony eszközök terjesztésére sem. A kísérletes lehetőségeket tovább bővítő szakkörök szinte kihaltak. E problémák orvoslására a tanári együttműködési hálózatokat bekapcsoló szertári/szakköri program meghirdetése indokolt. Az integrált természettudományos oktatás fejlesztése a Nemzeti alaptantervben az értékek, alapelvek; a kulcskompetenciák; a kiemelt fejlesztési feladatok és a műveltségterületek szintjén is erőteljesen megjelenik. Ez megfelelő alapot jelent a további fejlesztési lépések megvalósításához.

Alternatív szövegjavaslat

Új, a műveltségi területen zajló nevelés legmodernebb tendenciáinak megfelelő természettudományos programcsomagokat fejlesztünk, olyanokat, amelyek alkalmasak az ezt megvalósítani akaró iskolákban integrált jellegű tantárgy (tantárgyak) keretében való tanításra is. Megvizsgáljuk egy mindenki számára kötelező integrált természettudományi érettségi bevezetésének lehetőségét.

3. Támogatandó a nyelvi előkészítő kiterjesztésének és mindenki számára elérhetővé tételének szándéka.
4. Fontos szempont az ÚMFT fejlesztési programjába bekapcsolódó pedagógusok szakmai fejlődésének, a nyelvi képzés a támogatása. Megjegyzendő, hogy a fenti a célkitűzés az oktatási rendszerben dolgozó minden pedagógus számára releváns.
5. Erős kételyek fogalmazódtak meg az integrált informatikai oktatással kapcsolatban. Az iskolák joga, hogy az informatikai oktatást önálló tantárgyba szervezik vagy keresztntantervi szempontból, integráltan jelenítik meg.

Alternatív szövegjavaslat

Javasoljuk, és a programcsomagok, valamint a Sulinet Digitális Tudásbázis fejlesztésével elősegítjük, hogy az iskolákban a számítógépeket a tanulók egyre nagyobb mértékben használják azokban a tantárgyakban, amelyekben ez lehetséges, és ezzel is tanulják ezen eszközök alkalmazását.

6. Üdvözlendő az informatikával támogatott oktatási módszerek bevezetése, a korszerű tananyagok fejlesztése.

Javaslatok a közoktatás tartalmi fejlesztésével kapcsolatos további feladatokra

7. A Nat 2007 implementációjához szervesen kapcsolódó kutatások, fejlesztések és innovációk támogatása és erősítése. A helyi tantervek elemzése, felülvizsgálata, tapasztalatok alapján való korrekciója fontos feladat.
8. Biztosítani kell a kerettantervek és oktatási programcsomagok kínálati piacát, ami egyszerre jelent egy választékbővítést és segíti az intézmények adaptivitását. Felül kell vizsgálni a kerettanterv szabályozó funkciójáról, tartalmi, akkreditációs kritériumairól való felfogást.
9. Alapvető egy oktatási programcsomag kritériumrendszer összeállítása, kimunkálása és érvényesítése (akkreditációja). A programcsomagok fejlesztése során figyelmet kell fordítani a Nemzeti alaptanterv kiemelt fejlesztési feladataira.
10. Kapjon kiemelt figyelmet a humán fejlesztés, az iskolai szervezetfejlesztés és a vezetés fejlesztése.
11. A pedagógusok képzése és szakmai fejlesztése keretén belül szükséges a kompetenciafejlesztés teljes módszertani erősítése és megújulása, a differenciálás pedagógiájának, a kooperatív technikák meghatározó szerepének érvényesítése, a problémamegoldás mainál sokkal komolyabb jelenlétének biztosítása, a korszerű tudományos gondolkodásmódnak megfelelő tanulói tevékenység lehetőségeinek megteremtése, a projektek szervezése a mainál sokkal nagyobb arányban.

12. A Nat 2007 implementációjában kiemelt feladat a kommunikációs stratégia megalkotása. Feladatként jelennek meg az alaptanterv beágyazódásának időszakában elvégzendő tájékoztatási, szemléletformálási, tudásmegosztó, a szereplők közös tanulását támogató és motiváló tevékenységek. Ebben fontos, meghatározó szerepe van a pedagógiai szaksajtónak.

5. fejezet

A pedagógusok jobb megbecsülése

Szebedy Tas

A téma kulcsfontossága evidencia.

„A pedagógusok megfelelő ösztönző-rendszere elengedhetetlen feltétele az oktatási rendszer fejlesztésének.

A pályakezdő pedagógus bére talán a legfontosabb üzenet a pedagógus pályát megfontoló jó tanulmányi eredményű pályaválasztó fiataloknak, a jövő tanárai felé, ugyanakkor a legnehezebb pedagógiai munkát végzőket is jobban meg kívánjuk becsülni.

Célunk, hogy a pedagógus hivatást újra vonzóvá tegyük a legtehetségesebb és legalkalmasabb fiatalok számára.”

Minden mondat komoly figyelmet, részletes elemzést érdemel.

„A pedagógusok megfelelő ösztönző-rendszere elengedhetetlen feltétele az oktatási rendszer fejlesztésének.”

Annyira közhely, hogy ma már hiába szomorkodunk azon, hogy a 2007-es Mckinsey tanulmány kutatásainak kellett igazolnia ezt az evidenciát: **„Az oktatási rendszer csak olyan jó, mint a tanárok, akik alkotják.”** Ennek eléréséhez a vizsgált jól működő oktatási rendszerekben az OECD átlagnak megfelelő, vagy annál magasabb fizetést kínáltak a kezdő tanároknak. (Az OECD átlagot érdemes Laosz és Kambodzsa GDP fizetéseivel is összevetni.)

„A pályakezdő pedagógus bére talán a legfontosabb üzenet a pedagógus pályát megfontoló jó tanulmányi eredményű pályaválasztó fiataloknak, a jövő tanárai felé...”

Rövidítve:

„A pályakezdő pedagógus bére talán a legfontosabb üzenet a jövő tanárai felé...”

Szerintünk a 120 ezer Ft-os 460 Euró-s fizetés, 25 ezer Ft-tal 100 Euró-val, vagy 40 ezer Ft-tal, azaz 150 Euró-val megemelve még igen messze marad az OECD átlagától. Ugyanakkor hatalmas feszültséget teremt a bértáblán belül maradók között, tehát a nélkül, hogy az egész bértábla egységesen e fölé a szint fölé emelkedne, életveszélyes ötlet jobban kiemelni a kezdőbért, mint a rendszer egészét.

Arról nem beszélve, hogy ez a hatalmas és vonzó, - mellesleg messze OECD átlag alatti bérnettókeresetként 85 ezerről 110 ezerre emeli a tanári ellátmányt, ami kétséges, hogy hatalmas ugrást eredményezne a rendszer iránti érdeklődésben. Ellenkezőleg, megerősíti a kontraszelektáltakat, a gyenge rendszerhez való ragaszkodásban, mert kicsivel jobb kondíciót teremt a tehetségtelen, felkészületlen, maradék elv szerint ide sorolóknak a korábbiaknál, de nem éri el a küszöbértéket sem, azaz a kiváló, a legfelkészültebbek, és a komoly tehetségek karrier iránti elvárásait. Hasonlóan a 2003-as követelmény nélküli történelmi bérelemeléshez, amely egyformán jutalmazta a semmit nem teljesítő pedagógustömegeket, és a mindent elvégző, lelkes elhivatottakat, így a kisebb teljesítményt mértéken felül, a nagyobb teljesítményt szinte semmivel nem jutalmazta. Az ilyen kismértékű bérintézkedések szociális emelésnek tűnnek, ösztönző hatásuk nincs, ha hatása van, inkább ellentmondásos.

„...ugyanakkor a legnehezebb pedagógiai munkát végzőket is jobban meg kívánjuk becsülni.”

Ez szép szándék, de hogyan gondoljuk ezt megvalósulni? A havi 30-50 ezer forintos pótlék vonzó, azonnal pótlékszerző iskolai szegregáláshoz fog segíteni, mert tudjuk, hogy a normatíva és a pótlékok milyen irányba mozgatják a csoportszervezéseket. Szép eszme, de az általános megvalósításban erősen kidolgozandó. Ha egy osztályban van három fő HHH-s gyermek, már jár-e a 50 ezer Ft, vagy csak fősztálynyi esetén, gondoljunk bele. Ha egy vagy két gyereknel járna, minden osztályba szétosztanák ezeket a tanulókat, ha azonban létszám szerint kapható, koncentrálni kell őket egy pótlék megszerzéséhez, ez a jelen gyakorlat. Ki gondolja azt, hogy egy adott etnikai térségben minden egyes tanulóval való egyéni foglalkozásra egy-egy tanárnak ilyen pótlék jutna, mert annak talán lenne valódi hatása, ám ilyesmi álmunkban sem merülhet fel, mert arra biztosan nem lesz forrás.

„Célunk, hogy a pedagógus hivatást újra vonzóvá tegyük a legtehetségesebb és legalkalmasabb fiatalok számára.”

Az ösztöndíj alapítás kiváló gondolat, 160 ezer pedagógusból 25-en objektíven kiválaszthatók lesznek majd az ösztöndíjra. Legyünk őszinték, ez a létszámkeret irreálisan alacsony, ehhez ezres keret kell, hogy mozgósítson. A pedagógusok 0,0155 %, vagyis minden 6400-ik tanár ösztöndíjat érhet el.

Hasonló az Esélyteremtő Pedagógus kirakat elismerés, ez már 0,0625 %-a a tanároknak. Az ötlet jó, de a mutató elismerés helyett a fontos munka megfizetése volna a célkitűzések elérésének tényleges útja.

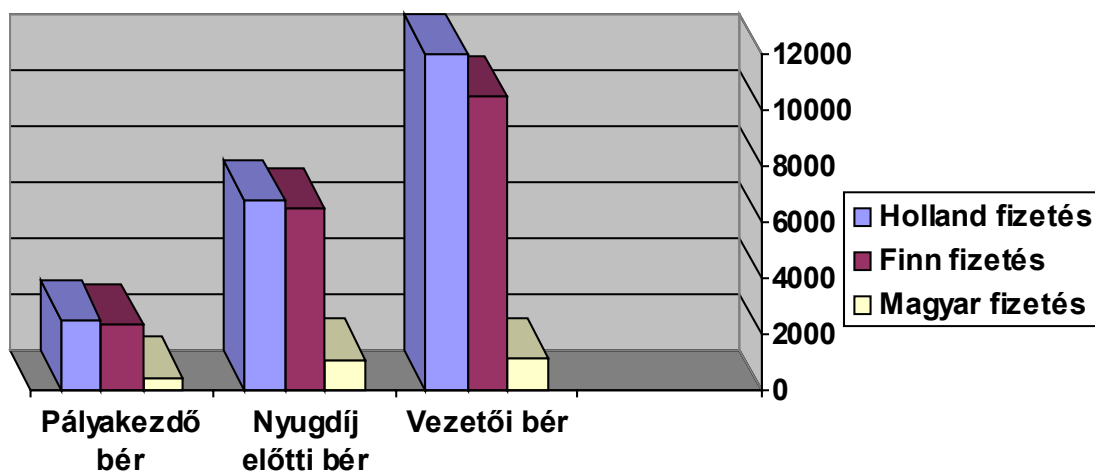
Az az álláspont is helyes, hogy erőteljesen közelíteni kellene a pedagógusok bérét a más értelmiségi pályán mozgókéhoz, sőt kimondható, azonos színvonalra kell emelni a tanári bért ezekkel a más pályán mozgókéval. A 100 Euró-s és a 150 Euró-s pótlék megjelenése csak kisebb médiaviharra elég a közoktatási ellentmondások lassan kicsorduló poharának vizében.

Ha igaz az, hogy egy százalék (1%) bérelemeléshez közel 1 milliárd Ft szükséges, akkor tehát a 3 milliárd, ami a mostani keretnek csak felső határát emeli kicsivel, nem fogja a teljesítményeket égbe emelni, sem differenciált óravezetésre bírni a tanárok tízezreit, vagy megterhelő munkás integrált nevelést és a komoly módszertani sokszínűséget előmozdítani. Hanem megerősíti a tanárokat abban, hogy egy kis magántanítással, (nem romagyerekekkel küszködve, hanem a jól kereső, fizetőképes polgárok gyerekeivel) vagy egyéb különmunkákkal bőven többet kereshetnek, mintha az óráikra készülnek rendesebben, kis maszekolással sokkal jobban járnak, mintha az elesettekkel foglalkoznak, a hátrányos helyzetűek segítségével töltik drága idejüket.

A táblázat a pályakezdő fizetések GDP %-ában való grafikonja szokásos kelet-európai szemforgatás, mert a közértben a pályakezdő tanár nem a GDP % arányos árakat talál, hanem sajnos ugyanannyiba kerül neki a megélhetés, mint holland és finn kollégájának, csak itt kevesebből, a töredékéből, kell megoldania hó végéig a megélhetést. Mi lenne, ha már egyszer uniós ország vagyunk (több éve azok lettünk), akkor mondjuk EURÓ-ban jeleznék a bérkülönbségeket egy ilyen grafikonon, bizony látványosabb volna, és sokkal, de sokkal érthetőbb a baj.

Egy ilyen táblázat jobban kifejezné a különbségeket:

Euróban kifejezve az oktatási pályakezdő, vezetői és pályá végén elérhető havi bérek néhány európai országban (2007)

Valóban ezek közül sok dolog fontos.

Szerintünk fontos a pályá iránti vonzás. Fontos a kiemelt teljesítményt nyújtók elismerése, fontos a hátrányos helyzetűek segítségével foglalkozók kiemelt bérezése, fontos a magasabb pályakezdő bér. Támogatható a további pedagógus munkát elismerő díjak és más elismerések alapítása, de az itt megjelenő mértékük teljesen hatástalan lesz a rendszerre, ezek egyike sem fogja elérni a hangzatos célokat, melyekkel többségében a szakma természetesen egyetértene.

A vezetők lehetetlen helyzete

Nem elemeztük még a vezetői pótlék nélkülözhetetlen emelését, mely ilyen meghatározatlan formában szintén semmi biztatót nem jelez előre. Az intézménnyel arányos differenciált pótlék megjelenése akkor ér valamit, ha a nagyságától és a minőségi követelményektől függő emelés a versenyszféra szintjét megközelíti. Egy BKV vezérigazgató, ha alkalmatlan a feladatára, akkor egy iskolaigazgató bérének felmentési díjként **200 szorosát, azaz közel 17 évi bérét kapja**. Az arányokat jó lenne módosítani a tanári szakma javára.

A vezetői béreket tanulólétszámmal kellene arányosítani, például tanulónként 1500-2000 Ft normatíva alapon 600 fős iskolalétszámig, a 60 fölötti létszámtól 1000-1500 Forintos plusz átlag normatíváig.

Hátrányos helyzetű iskolakörzetben a kisebb létszámok miatt 2000-3000 Ft tanulónkénti normatíva lenne a vezetői bér alapja. Ma ez az arány kisiskolákban 800 Ft gyerekenként, nagyobb iskolákban 400-500 Ft fejenként. Ez szépen kifejezi az intézményi felelősség megbecsülését. Magyarázatot ad arra, hogy miért 1,1 fő pályázó vezető jut egy-egy kiírt átlag iskolára, és hogy a pályázók körében mért nő feltartóztathatatlanul a menedzserszemléletű, félelem nélküli testnevelő szakosok aránya. A vezetők kutatások egyértelmű tanúsága szerint a fejlődés, az iskola színvonalemelésének kulcsszereplői: ezzel szemben az OECD ország-jelentés összegzése alapján elmondható, hogy ma az iskolavezető kiszolgáltatott, és minden oldalról támadható, eszköztelen és megfizetetlen tudathasadásos áldozata a rendszernek, billegő egzisztencia, állandó vesztese a közoktatásban jellemző reform-hullámvasútnak, melynek hangzatos szlogenjei mögött lassan leplezetlenül a takarékoskodás, a pénzvonás egyértelmű gyakorlata rejtőzik. A vezetők megbecsülése a pálya felemelésének kezdete kellene, hogy legyen.

Ugyanakkor további pótlékemelések is kellenek

Meg kellene emelni a pótlékalapot a háromszorosára, külön emelést biztosítani az egyre fontosabb feladatot ellátó osztályfőnökök számára, itt a javaslatunk minimálisan 5-szörös szorzó a mostanihoz képest.

Zárszó:

A valódi vitaanyagban a következőkről lehetne szó

13. a pálya vonzerejének radikális emeléséhez a mostani bérstruktúra teljes átalakítása, feladatarányosítása elkerülhetetlen,
14. a tanári munkakör és feladatvégzés teljes újraértelmezése szükséges,
15. az iskolai munka mostani óraelszámolásának, a tantárgyi és tantervi működésnek radikális korszerűsítése,
16. Pedagógus pályakép, pályamodell átalakítás nélkül nem lesz érezhető változás.

Ha ez nem indul meg, akkor marad a tanári kontraszekció, a maradékelv, a gyengülő átlagteljesítmény, a szétszakadó társadalmi esélyek, tovább nő a feszültség a szűk vagyonos réteg valamint a lerongyolódó, lecsúszó értelmiség, és a hatalmas leszakadó, elszegényedő milliók között, nőni fog a bűnözés, az alkoholizmus, az öngyilkosság és az abortuszok száma. Közben az országból a tehetségek elvándorolnak, romló közegészségügyi állapotok lesznek, tovább csökken a gyerek-létszám, csökken a felnőtt lakosság várható élettartama és a minőségi

életre való esély egy egyre szűkebb kör számára marad csak elérhető ebben a kialakuló latin-amerikai, vagy mexikói típusú kis-országban.

Ám a váltáshoz nagy felelősség, komoly szakmai felkészültség, hatalmas széleskörű társadalmi vita lebonyolítása, és óriási pénzügyi források mozgósítása szükséges, sőt nélkülözhetetlen. A jelenlegi vitaindító javaslatkötegetben a felszín kapargatásig sem értünk el, nemhogy paradigmaváltásig, nemhogy a szakma megújításáig, nem látjuk az „ÚJ TUDÁST”, és nincs „MŰVELTSÉG MINDENKINEK”, még csak szükséges reformok részbeni megindításáig sem juthatunk el így. Legfeljebb megindíthatjuk az irányított vitát.

6. fejezet

Mérés, értékelés, minőségbiztosítás

Nahalka István

A szakmában nem általánosan elfogadott az iskolák teljesítményének a gyerekek teljesítményei alapján történő mérése, valamint a kétévenként megszülető eredmények tervezett összekapcsolása sem. A szakma e tekintetben megosztott, alapvető szakmai viták ezzel kapcsolatban egyelőre nem szerveződtek. Felmerül továbbá, hogy az országos kompetenciamérési rendszer csak bizonyos jellemzők mérésére alkalmas, nem ragadhatja meg a személyiség gazdagságát, a fejlődés összetett jellemzőit.

Ugyanakkor a mérési értékelési rendszerrel szemben alapvető, valójában a rendszer létjogosultságát is megkérdőjelező nézetrendszerrel szemben létezik egy az országos mérés lehetőségeit jóval pozitívabban megítélő szakmai álláspont. E szerint az iskolák teljesítménye másképpen nem is mérhető, csak a tanulók teljesítményének mérésével, a szövegértés, a matematika, és esetleg a későbbiekben még néhány más területen, elsősorban a természettudományi műveltség tekintetében kiegészített tesztrendszer segítségével kapott eredmények jó indikátorai egy iskola globális teljesítményének, illetve a kétévenként megismételt, és tanulónként összekapcsolt eredményekkel a mainál sokkal megbízhatóbban mérhető a pedagógiai hozzáadott érték, és számos mai mérési probléma is orvosolható. Itt az OKNT-nek azt tudom ajánlani, hogy vitassuk meg a kérdést, próbáljunk meg többségi álláspontot kialakítani, de jelezzük a szakma (és valószínűleg a testület) megosztottságát is.

A bevezető szöveg úgy ír „rosszul teljesítő iskolákról”, hogy nem mondja meg világosan, mit ért ez alatt. Ha az abszolút értelemben vett gyenge eredmény produkálását érti alatta, akkor nem lehet elfogadni a megnevezést, mert az egyébként gyenge abszolút eredményt, ám pozitív pedagógiai hozzáadott értéket produkáló iskola nem tekinthető rosszul teljesítőnek. E probléma összekapcsolódik azzal, hogy ez az egész pont egyáltalán nem foglalkozik a pedagógiai hozzáadott érték mérésének feladatával, a jelenlegi módszer tökéletesítésével vagy átalakításával, valamint nem jelöli ki feladatként a pedagógiai hozzáadott érték mérésének jogszabályokban való rögzítését, az államigazgatási feladatok végzése során történő felhasználását. Ugyancsak nincs szó a mérési rendszerrel kapcsolatban felmerülő szakmai kérdések további kutatásáról, pedig erre nagy szükség lenne.

A második francia bekezdésben szereplő pedagógiai tudásközpontok létrehozása problematikus. Az intézményekhez visszacsatolt adatokat az intézményben kellene értelmezni, és még inkább igaz, hogy a megfelelő válaszokat ott helyben kellene kidolgozni. Egyáltalán nem érthető, milyen valós funkciót látnának el ezek a tudásközpontok. Meggyőződésünk, hogy az osztályban dolgozó pedagógus alkalmas arra, hogy az általa tanított, ismert gyerekekhez adaptívan alkalmazkodva megválassza a mérés fényében

szükségessé vált fejlesztő feladatokat. A differenciált, gyermekre szabott fejlesztő munka azt igényli, hogy a pedagógusok maguk végezzék el ezeket a feladatokat, s ha esetleg ma sokan közülük erre nem alkalmasak, akkor alkalmassá kell tenni őket a feladatra. Maga a „tudásközpont” szó egyébként foglalt, nem tartjuk indokoltnak egy egészen más funkciókkal bíró intézményrendszerre is használni. De még egyszer jelezzük, magának az intézményrendszernek a létrehozása is problematikus.

A harmadik francia bekezdésben szereplő feladat enyhén szólva is talányos. Nehéz elképzelni, hogy egy mérési rendszerhez milyen ösztönzők kapcsolhatók. Itt legfeljebb arról lehet szó, hogy a mérési rendszer szolgáltatta adatok alapján működő ösztönző szisztémát érdemes kidolgozni. De ennek a pontnak a homályossága is probléma. Mégis, milyen ösztönzőkről van, vagy lehet szó? Ez a javaslat persze szükségképpen kevésbé lehet konkrét, de az elvontságnak ez a szintje már problematikus.

Nincs szó a javaslatban olyan feladatokról, amelyek logikusan felvethetők, sőt, valójában már felvetődtek, és széles körben elfogadottak. Ezek elsősorban a következők (megismételve azokat is, amelyek a korábbi szövegben már szerepeltek):

17. Az országos kompetenciamérés kiterjesztése a természettudományi területre, majd a továbbiakban más műveltségterületek bevonása lehetőségének is a megvizsgálása.
18. A pedagógiai hozzáadott érték mérése jelenlegi módszerének felülvizsgálata, korszerűsítése, illetve ha ez szakmailag indokolt lesz a vizsgálat eredményei alapján, akkor a módszer átalakítása.
19. A pedagógiai hozzáadott érték mérése korszerűsített, véglegesített változata által szolgáltatott eredményeknek a felhasználása az államigazgatási döntésekben, a következetes felhasználáshoz a megfelelő jogszabályok átalakítása.
20. A mérés mérése rendszerének, vagy másképpen az országos kompetenciamérés nyilvános eredményeket produkáló minőségbiztosításának a kialakítása.
21. Korszerű elméleti alapokon nyugvó (modern tesztelmélet, „Item Response Theory”) feladatbankok létrehozása.
22. Hosszú távú szakmai munkálatok megkezdése az érettségi rendszerének továbbfejlesztésére.

23. fejezet

Az intézményrendszer javasolt változásai

Barlai Róbertné

A javaslatok jó részével egyet lehet érteni.

Amelyekkel nem, illetve a témához kapcsolhatóan felmerül:

1. Kisiskola téma:

„A színvonalas oktatás nem lehet a nagyvárosi iskolákban tanulók kiváltsága.” „A kistéleplési iskolák diákjai átlagosan 30%-kal alacsonyabb teljesítményt nyújtanak, mint városban tanuló társaik.”

Ez a két mondat egyszerűen nem bizonyított. Nincs olyan mérési adat, amely ezt támasztja alá. Az igaz, hogy a kistelepüléseken van a legtöbb hhh-s tanuló, hogy ott a szülők iskolai végzettsége a legalacsonyabb. Tehát a tanulói teljesítmény nem az iskola oktatási színvonalának eredménye. Mivel még nem tudunk reális pedagógiai hozzáadott értéket mérni, ez a kijelentés nem megalapozott.

Örvendtes az a javaslat, hogy meg kell vizsgálni a kistelepülésen működő négy és hat évfolyamos tagiskolák városi iskolákhoz kapcsolódásának feltételeit, biztosítva a kistelepülésen felkészülő tanulók továbbhaladását, és egyben helyben-maradását kisiskoláskorban. Ehhez viszont meg kell változtatni a kisiskolák diszkriminatív finanszírozását, illetve pozitív diszkriminanciát kellene alkalmazni. Meg kellene változtatni a **társulási törvényben** a település lakosságszámához igazodó döntési esélyt, **egyenrangú félként kezelni a döntésekben a csatlakozó településeket.**

A társulások, sajnálatos módon, rendszerint nem a feladatok jobb megszervezéséhez, a terhek megosztásához nyújtanak kereteket, hanem arra ösztönzik a súlyos forráshiánnyal küzdő településeket, hogy az így elérhető pótlólagos források megszerzése érdekében fokozatosan felszámolják a tagintézményeket. A központi helyzetű (gesztor) településnek nem áll érdekében a helyi oktatás fenntartása a társult községekben.

Az iskola-összevonásokból remélt előnyök számba vételekor ugyanakkor nem vették figyelembe a **gyermekek utaztatásával kapcsolatos hátrányokat.** Többek között azt, hogy a buszozásra kényszerített, s életkoruk miatt amúgy is számos veszélyeztető tényezőnek kitett felső tagozatosok az állandó utazás miatt fokozottan kikerülnek mind az iskola, mind a szülői ház látóköréből, iskolán kívüli szabad idejük így gyakorlatilag ellenőrizhetetlenné válik.

Javaslatok:

1. Megoldás lehet az alacsony létszámú iskolákban a **különböző évfolyamok összevont oktatása**, ennek a megoldásnak a létjogosultságát meg kellene vizsgálni a felső tagozaton is, és a gyermekeket 14 éves korukig lehetőleg helyben kellene oktatni-nevelni.
2. Határozzák meg az **iskolák minőségi mutatóit és így kerüljenek támogatásra** azon kistelepülések kisiskolái, melyek színvonalasan működnek, és egyébként nem tudnának fennmaradni.
3. **A társulás intézménye akkor jó, ha az nem a tagintézmények megszüntetését, hanem megtartását szolgálja.** Ehhez meg kell vizsgálni a jelenlegi ösztönző - szabályozó rendszer módosításának lehetőségeit annak érdekében, hogy a társulásokat érdekeltté tegyék tagintézményeik megtartásában.

2. Komprehenzív iskola és esélyegyenlőség?

A 12 évfolyamos komprehenzív iskola jó megoldás, de tudomásul kell venni, hogy részben ez is hozzájárul a szegregáláshoz, mert az értelmiségi szülők inkább a hagyományos gimnáziumi intézményekbe viszik gyermeküket. Mégis nagyon fontos lehet a szülőkkel való folyamatos kapcsolat és a tanuló megismerése előnyeit beforgatni a tanulók fejlesztésébe – megfelelő „életpályára” állításuk támogatása szempontjából.

8. fejezet

Elérhető, színvonalas közösség és kulturális élet

1. A preambulum szövege vitatható. Az „újra” időhatározó sommásan kritizálja a művelődési intézményrendszert, ennél árnyaltabb kép lenne hasznos, hiszen vannak – még a hátrányos helyzetű térségekben is – példaként helytálló kulturális végvárok, árnyaltabb megfogalmazásnak jobb visszhangja lenne. Ugyanitt „kincsőrzésről” beszél. Persze, áthallás a „közkincs” programból. De hiszen a korszerű közművelődés a kincs gyarapítását is feladatként tudja, sőt stratégiaileg – éppen az ifjúsági korosztálynál alapvető, hogy a generációs „kincstermelés” is kapjon támogatást. (Más kérdés, hogy sok esetben kap is, bár erről – miért e szemérem? – nem esik szó itt. A PANKK-program mégse „kóser”?) De az egész ifjúsági amatőrmozgalmak lényege nem az őrzésben, hanem a továbbépítésben van. De hát van tudtommal sokáig vitatott, de elfogadott Kulturális Stratégia. Ennek a preambulumnak ehhez mi a viszonya?
2. A grafikonba mindenképpen beillesztendőnek tartom – elvi kérdés, de témánkhoz képest még inkább igazodna – a gyerekkorosztályról szóló statisztikai adatokat.
3. Miközben a folklorizmus támogatását kulturpolitikailag elfogadhatónak tartom (NB. ez is létező program, a Tengertánc beemelése), önmagában a folklorizmusnak adott hangsúly (1) nem is igaz – ld. PANKK, (2) nem is méltányos, hiszen a városi öntevékeny kultúra is épp annyira fontos, az adott populációban különösen, vagyis érzékeny egyensúly lenne itt helyénvaló.
4. Nem értem az 5000-en felüli települések kiemelését a színházi ellátásnál. S mi van az ennél alacsonyabb - hátrányos helyzetű településekkel -, valami módon (talán éppen az ifjúsági amatőrszínjátszó mozgalom felerősítésével) a „vándorszínészet” hagyományait lenne érdemes támogatni (ilyen is volt: a Magyar Drámapedagógiai Társaság Ekhós-szekér programja).
5. A támogatásból kimaradnak (1) modern kultúraközvetítő, művészeti technikák (film, video) – NB a NAT-ban van!, (2) a mindennapi élet kultúráját jelentő kulturális tevékenységek – NB a NAT-ban van!, (3) a közösségi-közéleti kulturatartományok /demokratikus állampolgári kompetenciák/. Ez hagyományosan a közművelődés fontos, sikeres ágazata volt, mára pedig szüksége irtózatossá – NB a NAT-ban van!
6. A közművelődési intézmények felújításával kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy a hatályos miniszteri rendelet az „iskolaépítési előírásokról” iskolaépületként csak olyat szabad építeni, mely egyben többcélú közösségi tér, azaz szabadidőre, sportra, és kulturális rendezvényre alkalmas. Miért indul be egy ettől független művházfejlesztési program?
7. Nyilván azért, mert az OKM szemmel láthatóan – ezt bizonyítani tudom – negligálja az ÁMK-típusú fejlesztéseket, ezzel megsérti a hatályos Köznevelési Törvényt (95§ /1/ m, ezen túlmenően az OKNT 2 /2004-es és 2005-ös/ ezzel kapcsolatos állásfoglalását. Ez előtt értetlenül állok!
8. Azt az elvet, hogy a köznevelés fejlesztése megkerülhetetlen az egész kulturális ágazat, köznevelés rendszerszerű fejlesztése nélkül!
9. A rendszerből egy alrendszer hiányzik, igaz, hogy ez ágazaton kívüli, de mégis megkerülhetetlen: s ez a média kultúraközvetítő felelősségének fokozása!